

Inovacijos

Antradieniais technologijos, kompiuterija

leškota būdų talentams pritraukti

Mokslas Trūksta lėšų ir ryžto

► **DAUMANTAS MATULIS**, Biotechnologijos instituto Biotermodinamikos ir vaistų tyrimo laboratorijos vedėjas, vyriausiasis mokslų darbuotojas. JUDITOS GRIGELYTĖS NUOTR.

KOSTAS BAUBINAS
kostas.baubinas@verslozinios.lt

Prastas mokslų finansavimas – didžiausia bėda, tai ypač dažnai pabrėžta „ScanBalt 2008“ konferencijoje. Praėjusią savaitę Vilniuje biotechnologijos, biochemijos ir biomedicinos mokslininkai diskutavo, kaip išlaikyti perspektyviausius talentus ir sugrąžinti jų išvykusius.

Apskritojų stalo diskusijos dalyviai vienbalsiai sutiko, kad talentai yra vienas svarbiausių regiono konkurencingumą užtikrinančių veiksnių. Vis dėlto svečiai iš Skandinavijos šalių pirmiausia kėlė kooperacijos, mokslininkų veiklos išskaidymo ir netgi mažėjančio gimstamumo problemas, o Lietuvos ir Lenkijos atstovai atkreipė dėmesį į emigraciją, nepatrauklias sąlygas grįžti ir politinės valios trūkumą.

Gabiausieji dingsta

„1996 m. Norvegijos specialistų ekspertizė parodė, kad sovietinių valstybių mokslui labiausiai trukdo hierarchinis projektų finansavimas, t. y. kai lėšos skiriamos ne tiesiai

konkurencingiausiems projektams, o „iš viršaus į apačią“, per įvairiausias institucijas, jų direktoriams. Tai buvo pasakyta dar prieš 12 metų, tačiau teiginiai yra aktualūs ir šiandien“, – kalba Daumantas Matulis, Biotechnologijos instituto Biotermodinamikos ir vaistų tyrimo laboratorijos vedėjas. Jis pats buvo emigravęs į JAV, tačiau daugiau kaip po dešimtmečio grįžo namo. Dabar lietuvių mokslininkas taip pat pabrėžia vis didėjančią protų nutekėjimo problemą.

„Statistika baisi. Vienos iš geriausių Lietuvos mokyklų – Vilniaus licejaus – atstovai šiemet minėjo, kad 100% dabartinių abiturientų nori emigruoti ir mokslus tęsti Didžiojoje Britanijoje ar kitose užsienio valstybėse. Nė vienas abiturientas esą nepasakė ketinantis studijuoti Vilniaus ar Kauno technologijos universitetuose. Kasmet vis daugiau lietuvių užsienyje gauna mokslo daktaro laipsnius. Todėl nedelsiant reikalinga švietimo reforma“, – tvirtina p. Matulis.

Mokslininko teigimu, reforma jau „bando vykdyti“ keletą metų. Tačiau atsakingų pareigūnų nuomonės skiria-

si, studentai protestuoja. Visa tai kenkia Lietuvos universitetų įvaizdžiui, tad ne veltui vis daugiau abiturientų mąsto apie aukštąjį mokslą ne tėvynėje, o užsieniuose. Ponas Matulis teigia iš patirties žinąs, kaip lengva iš Lietuvos išvažiuoti ir kaip sunku vėliau į ją grįžti. 1993 m. baigęs Vilniaus universitetą, jis išvyko į JAV, ten įgijo mokslo daktaro laipsnį ir sėkmingai tęsė karjerą, o grįžti jį paskatino daugiausia asmeninis pasiryžimas. Jis džiaugiasi, kad 2005 m. grįžus jam pavyko atidaryti savo laboratoriją, suurti mokslininkų grupę ir pritraukti lėšų, tačiau, p. Matulio nuomone, tiek esami, tiek būsimi protus grįžti skatinantys projektai nėra patrauklūs.

Beje, šią vasarą VŽ kalbintas Vladas Algirdas Bumelis, UAB „Sicor Biotech“ generalinis direktorius, minėjo, kad toks dalykas kaip „lietuviškas mokslas“ neegzistuoja. „Mokslas yra, arba jo nėra, jis būna taikomas arba fundamentalusis, ir yra globalus. Todėl, aš manau, kad norint plėtoti mokslus mums trūksta tik labai geros infrastruktūros“, – tuomet kalbėjo p. Bumelis. „ScanBalt 2008“ apskritojų stalo diskusijos dalyviai

taip pat pripažino, kad sveturių žinių semti išvykstantis jaunimas nekelia problemų tol, kol nori grįžti. Tačiau tiek p. Matulis, tiek taip pat iš JAV po 14 metų grįžęs Chemijos instituto vyresnysis mokslų darbuotojas Svajus Asadauskas pripažino, kad mokslininkams keliai į Lietuvą dažniausiai pastoja baimė nerasti išsilavinimą atitinkančio darbo ir atlyginimo, taip pat galima socialinė atskirtis.

Vien pinigų negana

Maciejus Zylicius (Maciej Zylicz), Varšuvos tarptautinio molekulinės ir ląstelės biologijos instituto Molekulinės biologijos padalinio vedėjas, savo ruožtu tikino, kad didžioji dalis lenkų mokslininkų liktų tėvynėje, jei turėtų geras sąlygas. „Lenkijos požiūris nuostabus, kad studentai mokosi užsienyje, bet tegul jie grįžta“, – kalbėjo p. Zylicius. Talentų grįžimui ir užsienio mokslininkų pritraukimui paskatinti Lenkija šiuo metu vykdo 3 programas – šimtai milijonų eurų numatyta grįžtančių lenkų talentų neapmokestinamoms algoms ir projektams finansuoti, be to, remiamos kitų valstybių moks-

1996 m. Norvegijos specialistų ekspertizė parodė, kad sovietinių valstybių mokslui labiausiai trukdo hierarchinis projektų finansavimas. Tai buvo pasakyta dar prieš 12 metų, tačiau teiginiai aktualūs ir šiandien. Be to, nedelsiant reikalinga švietimo reforma.

lininkų iniciatyvos Lenkijoje. Ponas Zylicius tvirtina, kad iš nepriklausomų užsienio ekspertų sudaryta taryba gana objektyviai paskirsto lėšas jų tikrai vertiems projektams ir mokslininkams, tačiau sąlyje nėra aiškių geriausiųjų rėmimo taisyklių, todėl vis dar daugybė mokslininkų mieliau renka darbą Didžiojoje Britanijoje, „net už varganus kelis tūkstančius svarų“. Kita vertus, geriausi į Lenkiją grįžę mokslininkai paprastai dirba su talentingiausiais šalies studentais, todėl pats 6 m. JAV praleidęs p. Zylicius džiaugėsi tokia galimybe Lenkijoje.

Konferencijoje Hansas Braskas (Hans Brask), Baltijos jūros regiono integralumą ir konkurencingumą siekiančio skatinti Baltijos plėtros forumo (angl. Baltic Development Forum) direktorius, teigė, kad mūsų re-

giono mokslų organizacijoms reikia daugiau kooperacijos ir drauge plėtoti kuo įvairesnę veiklą.

„Inovacijos gimsta tik susivienijus žmonės, kurių požiūris skiriasi“, – tvirtino p. Braskas. Jis taip pat pritarė, kad mokslui visame regione reikalingas dar didesnis finansavimas, o ir jau gaunamos ES fondų lėšos turėtų būti naudojamos tikslingiau.

Ponas Braskas atkreipė dėmesį į demografinius niuansus ir bepradedančią blėsti darbo rinką – ją aktyvinant automatiškai atsirastų ir naujų talentų. „Mūsų regiono pranašumas – žmonių sugebėjimai ir žinios. Daugiau bendradarbiaudami ir labiau skatindami talentus galime tapti pirmaujančiu regionu visame pasaulyje“, – tvirtino Baltijos plėtros forumo vadovas.